FIRAT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER DERGİSİ
Journal of Social Sciences
p-ISBN:1300-9702 e-ISBN: 2149-3243

YURT DIŞI TÜRKLERİN SİYASAL KATILIMINDA YURT DIŞI SEÇİM ÇEVRESİ: NİÇİN VE NASIL?

The Overseas Election District in the Political Participation of Turks Abroad: Why and How?

Bekir GÜNDOĞMUŞ[1]

[1]*Bandırma Onyedi Eylül Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi Bölümü, Balıkesir, bgundogmus@bandirma.edu.tr,* orcid.org/0000-0002-4279-5935

Araştırma Makalesi/Research Article

Makale Bilgisi
Geliş/Received:
26.01.2021
Kabul/Accepted:
17.03.2021

DOI:
10.18069/firatsbed.868791

Anahtar Kelimeler
Yurt Dışı Türkler, Yurt Dışı Seçim Çevresi, Siyasal Katılım, Göç

ÖZ

Siyasal katılım konusu yurt dışı Türkleri ilgilendiren önemli başlıklar arasında yer almaktadır. Büyük çoğunluğu Avrupa ülkelerinde yaşayan Türklerin bu ülkelerde siyasal katılımı henüz yerel düzeyde kalmaktadır. Türkiye seçimlerinde oy kullanma durumunda ise son yıllarda önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Yurt dışı Türklerin Türkiye seçimlerinde siyasal katılım sürecine odaklanılan bu çalışmada, tarihsel süreç içerisinde yurt dışı Türklerin siyasal katılım tecrübelerine değinilmekte, akabinde de Fransa ve İtalya örneklerinde yurt dışı vatandaşlarının siyasal katılımına imkân veren kurumsal yapılara ve düzenlemelere yer verilmektedir. Bu çalışma; geçmiş yıllarda da sınırlı olarak gündeme gelen yurt dışı seçim çevresi kurulması önerisinin önemine değinmekte ve nüfus yoğunlukları göz önüne alınarak başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere ilgili ülke ya da bölgeleri kapsayacak şekilde güncel bir teklif getirmektedir. Çeşitli zorlukları bünyesinde barındıran yurt dışı seçim çevresinin yurt dışı Türklerin siyasal katılımını işlevsel hale getirmesi ve anavatanla bağların kuvvetlendirilmesi açısından önemli avantajları olduğu varsayılmaktadır.

Keywords
Turks Abroad, Overseas Election District, Political Participation, Migration

ABSTRACT

The issue of political participation is among the important topics for that concern Turks abroad. The political participation of Turks, most of whom live in European countries, remains at the local level in these countries. However, voting issue in Turkey elections experiencing important developments in recent years. This study that focused on the political participation process of the Turks abroad in Turkey elections at the historical process is referred to the Turkish political participation experience. After that, examples of institutional structures and regulations that ensure the political participation of citizens abroad from France and Italy are given. This study emphasizes the importance of the suggestion to establish overseas election district which was came up agenda in previous years. And it makes an up-to-date suggestion to cover the relevant country or regions, especially the Western European countries, considering the population density. It is assumed that this proposal, which contains various difficulties, will have significant advantages in functionalizing the political participation of Turks abroad and strengthening their ties with the homeland.

Atıf/Citation: GUNDOGMUS, B. (2021). Yurt Dışı Türklerin Siyasal Katılımında Yurt Dışı Seçim Çevresi: Niçin ve Nasıl? *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi,* 31, 2(765-779).
Sorumlu yazar/Corresponding autohor: Bekir GÜNDOĞMUŞ, bgundogmus@bandirma.edu.tr

1.Giriş

1961 yılında Almanya ile Türkiye arasında imzalanan Ankara Anlaşması, ilerleyen yıllarda Türk siyasal hayatını birçok yönüyle etkileyecek gelişmeleri beraberinde getirmiştir. İçeriği itibariyle Almanya açısından işgücü ihtiyacını, Türkiye açısından ise temel planda işsizliği önleme ve döviz girdisi ihtiyacını karşılama motivasyonuyla yapılan bu anlaşma, kısa sürede her iki ülke açısından da sosyo-ekonomik, siyasi, kültürel çıktılara neden olmuştur. Max Frisch süreci, meşhur ifadesiyle "*…biz işçi istedik, onlar bize insan gönderdi*" diyerek betimlemektedir. Fabrikalarda, ağır işlerde ve zor şartlar altında çalışarak ülke kalkınmasını sırtlayacak olan işçiler bir süre çalışıp döviz biriktirdikten sonra da ülkelerine, Türkiye'ye, geri dönecek diye düşünülmüş, ancak netice böyle olmamıştır. Bugün Almanya'da dördüncü kuşak Türkler yaşamaktadır. Dahası işgücü göçü Almanya ile sınırlı kalmamış, birçok Avrupa ülkesine yönelmiştir. 2021 yılı itibariyle başta Batı Avrupa ülkeleri olmak üzere yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı 6 milyonun üzerindedir.

İşgücü göçünün ardından Avrupa ülkelerine yerleşen yüz binlerce Türk vatandaşının Türk siyasal hayatına etkisi 1970'li yıllar ile birlikte gözlemlenmeye başlamıştır. Yerinde gözlem yapma imkanı elde etmelerinden ötürü Avrupa ülkelerinin şartları ile Türkiye'nin içinde bulunduğu şartları mukayese imkanına kavuşan vatandaşların bu bilgilerini siyasal hayata yönelttiği görülmüştür. Bu anlamda Avrupa'da ilk etkili örgütlenmeyi başaran Milli Selamet Partisi'nin 1973 seçimleriyle birlikte gerek insan kaynağı gerekse finansal destek bakımından yurt dışı Türklerden önemli ölçüde destek gördüğü bilinmektedir. Benzeri desteklerin diğer partiler tarafından da belirli ölçülerde elde edildiğini ayrıyeten belirtmek gerekmektedir. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının siyasal gelişmelere olan ilgisi 1990'lı yıllar ve sonrasında da kamuoyunda sıklıkla gündeme gelmekle birlikte 2008 sonrası dönemde bu süreç önemli bir dönüşüm geçirmiştir. Zira 2008 ve 2012 yılında hayata geçirilen düzenlemeler ile birlikte yalnızca gümrük kapılarında sınırlı tutulan oy verme işlemi değiştirilmiş ve yurt dışında sandık kurulması dönemi başlatılmıştır.

Yurt dışında sandık kurulması, yurt dışı Türkler açısından önemli bir dönüşüm olarak değerlendirilmektedir. Bunun en önemli nedeni, geçmiş yıllarda, her ne kadar Türkiye seçimlerine olan ilgileri devamlı gündeme gelse de, vakit ve bütçe darlığından kaynaklı olarak Türk vatandaşlarının çok önemli bir çoğunluğunun oy kullanma işlemine katıl/a/mamasıdır. Yurt dışında sandık kurulmasına dönük düzenleme bu anlamda Türk vatandaşlarının siyasal katılımını doğrudan tetikleyici bir niteliğe sahip olmaktadır. İlerleyen bölümlerde detaylarına değinildiği gibi, yalnızca seçimlere katılım oranına bakıldığında dahi %8 seviyelerinden %45'e kadar hızla bir yükseliş olduğu görülmektedir.

Siyasal katılım sürecinde var olan eksiklikler bakımından değerlendirildiğinde yurt dışında sandık kurulma kararı önemli bir açığı kapatmaktadır. Ne var ki, atılan bu olumlu adım aynı zamanda yeni eksikliklerin görünür hale gelmesine de neden olmaktadır. Şöyle ki, yurt dışında sandık kurulmaya başlanması siyasi partileri Avrupa ülkelerinde temsilcilikler açmaya teşvik etmiş, bu durum ise parti ile seçmen arasındaki çift yönlü etkileşimi artırmıştır. Geçmişte sınırlı sayıda seçmenin oy kullandığı bir niteliğe sahip olan yurt dışı oyları, bugün siyasi partilerin görmezlikten gelemeyeceği bir düzeye ulaşmış durumdadır. Bu nedenle siyasi partiler yurt dışı Türklerin talepleri ve beklentileri ile ilgili görece somut adımlar atma zorunluluğu hissetmektedir. Dile getirilen bu durum, özellikle siyasi parti temsilcilikleriyle bağlantılı olan ve seçmen yönü geçmişe nazaran çok daha öne çıkan yurt dışı Türkler açısından da talep ve beklenti değişikliğini ortaya çıkarmıştır.

Bu çalışma, ilk kez 2014 yılında gerçekleştirilen Cumhurbaşkanlığı seçimlerinde uygulamaya başlanan yurt dışında sandık kurulması kararının yurt dışı Türklerin temsil problemini görece öne çıkartacağını savunmaktadır. Seçimlere katılım düzeyi arttıkça seçmenlerin verdiği oy ile temsil düzeyini karşılaştırmaya başlaması beklenen bir durumdur. Yurt dışında yaşayan ve kamuoyunda belirli düzeylerde öne çıkan kişilerin yasal kısıttan ötürü ancak Türkiye'de herhangi bir ilden aday olabilmesi ve seçilen milletvekillerinin önceliğini parti işlerine ayırarak yurt dışında yaşayan vatandaşların genel taleplerini karşılayamaz hale gelmesi temsil konusunda şikâyetleri ortaya çıkarmaktadır. Dile getirilen bu sorunun çözümü olarak bu çalışmada, yurt dışı seçim çevresinin kurulması önerisinin önemine değinilmektedir.

2.Siyasal Katılımın Anlamı

İktidar ve meşruiyetinin halka dayandırılması düşüncesinin yerleşmesi ile birlikte halk kitleleri, politika alanına dâhil olmaya başlamışlardır. Geçmişteki sınırlı yönetim kadroları yerini geniş yığınlara bırakmış, yönetimin ve otoritenin belirleyicisi "halk" ve onun "katılımı" olmuştur. Bu gelişme, siyaset bilimcilerin "siyasal katılım" kavramına odaklanmalarını sağlamıştır (Kapani, 2007: 143). Siyasal katılım ve ilgili kavramların önemi, bilhassa modern dönemde katılımın öncelendiği demokratik sistemlerle artmıştır (Aydın, 2019: 396).

Sosyal bilimlerde pek çok kavramda rastlanan evrensel tanım zorluğuna, siyasal katılım kavramı tanımlanırken de rastlanılmaktadır. Dolayısıyla, siyasal katılım kavramından anlaşılanların tek ve ortak bir paydasının olduğunu söylemek güçtür (Peacock, 2009; akt. Aktan, 2017: 6). Katılım ve siyasal katılımın belirli bir tanımının yapılmasının meşakkatine dair Uysal (1984: 83) üç gerekçe saymıştır. İlk temel gerekçe, gelişmiş ve gelişmekte olan toplumlarda katılma olgusunun demokratik sistemin işlevselliğini sağlamaya yönelik çabaları haiz bir süreç olması ile ilgilidir. Tanımlamada diğer sorun, katılma ve demokrasi kavramının iç içe geçmiş olmasından, yani siyasi katılımın sadece demokratik sistemlere özgü bir olgu olarak lanse edilmesinden ileri gelmektedir. Evrensel bir tanımda anlaşılamamasının başka bir sebebi ise siyasi katılımın günümüzde daha çok pratiğe dönük olmasıdır. Katılım, çalışma hayatından yerel yönetimlere kadar, farklı düzeylerdeki yapı ve amaca göre işlevsel tanımlara tabi tutulmaktadır. Bu farklılık da evrensel bir tanıma ulaşılmasının önünde bir engel teşkil etmektedir.

Rudolph ve Tam'a (akt. Aktan, 2017) göre siyasal katılım, halk kitlesi ile yönetim arasındaki ilişkiyi meydana getiren; yönetilenlerin yönetenlere talep, endişe ve beklentilerini iletmelerini sağlayan süreçtir. Kalaycıoğlu'nun (1998: 10), "kişinin otonom olarak yaptığı tercihler ve verdiği kararlar sonucunda siyasal karar mevkilerine gelecek olanları veya bu mevkileri ellerinde bulunduranları etkilemek üzere yaptıkları eylem ve faaliyetler" şeklinde kavramsallaştırdığı siyasal katılımı, Görün (2006: 164), "kişilerin ya da onların oluşturduğu birimlerin, örgütlerin kendilerini yöneten kadroların seçim ve eylemlerini belirlemek ve etkilemek için giriştikleri çabalar" olarak ifade etmektedir. Verba, Nie ve Conserve'ye (1989: 1) göre siyasal katılım kavramı, "vatandaşların hükümet yetkilerinin seçimini ve onların yaptıkları isleri doğrudan ve dolaylı olarak etkilemek amacıyla giriştikleri yasal eylemler"dir. Özbudun, siyasal katılımı siyasi karar mekanizmalarının kararlarını etkilemek amacıyla yapılan davranışlar olarak ifade eden bir tanımlamada bulunur. Özbudun'a (1975: 1) göre katılım, "merkezi ve yöresel devlet organlarının personelini yahut kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk dışı başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleri"dir.

Siyasal katılım, yurttaşların siyasal sistem içerisindeki vaziyetlerini, tutum ve davranışlarını tayin eden bir kavramdır. Bu katılım, yalnızca siyasal seçimlerde oy kullanmakla sınırlı olmayıp geniş bir eylem alnına sahiptir (Kapani, 2007: 144). Ayrıca katılma, demokratik sistemlerde bir ilke olup sürdürülebilirliği sağladığı halde sadece demokrasilere özgü bir olgu değildir. Biçimi ve niteliği önemli olmaksızın, her yönetim sistemi, meşruiyetini aldığı toplumsal yapıya dayanmak, katılma mekanizmasını sağlamak zorundadır (Uysal, 1984: 35). Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, siyasal katılım olgusu yalnızca bir davranış üzerinden değil, çeşitli düzeylerde tutum ve etkinlikler üzerinden değerlendirilmektedir. Katılımın tek bir fiil ya da düşünce ile belirlenememesi, siyasal katılımın ölçüsü ya da düzeyi konusunun tartışılmasına yol açmıştır. Bu tartışma, misalen, siyasal karar mercilerini etkilemek için protestoda bulunan bir birey ile yalnızca seçimlerde oy kullanarak katılımı sağlayan başka bir bireyin katılma düzeylerinin ayrılmasını sağlamıştır.

2.1.Siyasal Katılım Düzeyleri

Ontolojik olarak toplumsallaşma süreciyle muhatap olan insanın düşünebilme yetisi onun adalet, hukuk, toplumsal düzen gibi olguları talep etmesini sağlamıştır. Söylenebilir ki, insan, akla sahip olması nedeniyle adil ve hukuki bir siyasal düzen arzulamaktadır (Ağaoğulları, 1994: 318). Dolayısıyla bireyler, siyasal düzen talepleri nedeniyle toplumsal mekanizmalara etkide bulunmak istemektedirler. Siyasal düzene dair beklenti ve taleplerin eşit olmaması, sosyo-politik, psikolojik, sınıfsal vb. unsurlar siyasal katılımın farklılaşmasına neden olmaktadır. Kapani'ye (2007: 131) göre katılım alelade bir meraktan konsantre eylemlere geniş bir yelpazede kendisini göstermektedir, çünkü bireyler politikaya karşı aynı alaka seviyesinde değillerdir.

Siyasal katılım düzeylerinin tasnifinde ilk olarak Milbrath, zordan kolaya üç çeşit siyasal katılım düzeyi belirlemektedir: Yapılması en zor eylemler (gladiatorial activities), geçiş eylemleri (transitional activities) ve izleyici faaliyetler (spectatar activities) (Milbrath, 1977; akt. Akıncı, 2014: 40). Milbrath'ın siyasal katılım ile ilgili fikirlerine bakıldığında, siyasal dürtülere açık olmak gibi pasif eylemlerden, siyasal partilerde rol almak gibi aktif görevlere kadar pek çok fiil, bireyin siyasal katılımında ele alınmaktadır.

Siyasal katılım düzeyleri ile ilgili literatürde Amerikan vatandaşları üzerinde yapılan Verba ve Nie'nin araştırması, katılımın altı düzeyi olduğunu öne sürmektedir (Akıncı, 2014: 41). Siyasal sürece hiç katılmayanlar, sadece oy kullananlar, kişisel sınırlı katılmalar, topluluk düzeyinde katılmalar, kampanyacılar ve siyasi partilerde aktif olarak görev alanlar, Verba ve Nie'nin siyasal katılım tasnifinde yer alan maddelerdir.

Robert Dahl (1963: 57- 59) ise siyasal katılım üzerinden toplumu dört ayrı başlıkta incelemiştir. Buna göre ilk olarak "siyasal olmayanlar", toplumda her şartta politize olmayan, siyasetten uzak duran kişilerdir. "Siyasal tabaka", siyasete karşı ilgisiz olmayıp takip eden ancak siyasete girme gayesi gütmeyen, yalnızca buna dair heves taşıyan kişilerden oluşur. "İktidarı isteyenler", aktif siyaset yapan, yönetimi ele geçirmeye çalışan düzeyi temsil eder. "İktidar olanlar", siyasal iktidarı elinde tutan, siyasal düzeni tayin eden kademedir.

Bornes ve Kease (Kalaycıoğlu, 1984: 204-205), siyasal katılım düzeylerini ikiye ayırır. "Olağan siyasal katılım", siyasal yönetimin koymuş olduğu kurallara uygun faaliyetlerden oluşurken "olağan dışı siyasal katılım", kişilerin siyasal yönetime karşı olarak işgal, grev, toplu dilekçe gibi protesto ve baskı eylemlerini içermektedir.

Siyasal katılımın altı düzeyinden bahseden Olsen'e (1970: 681- 683) göre, bu düzeylerden ilki olan "liderler", seçilmiş ve atanmış kişilerden oluşmaktadır. "Siyasal aktivistler", siyasal örgütlenmelerin eylemlerinde aktif olarak bulunanları; "siyasal iletişimciler" politik haber, değer ve inançları ikinci veya üçüncü kişilere taşıyan kişilerdir. "Siyasal vatandaşlar", siyasal alanda aktif olmayıp temel siyasal sorumlulukları (oy kullanmak, parti tercih etmek vs.) yerine getiren tabakadır. "Siyasal marjinaller" siyasi sistem ile ilgisi minimum olan, "siyasal dışlanmışlar" ise siyasi gelişmelere hiçbir şekilde katılım göstermeyen bireylerden oluşmaktadır.

3.Fırsatlar ve Zorluklar Bağlamında Yurt Dışından Siyasal Katılım

Ülkeler, demokratikleşme ve çoğulculuğu sağlamak, uluslararası standartlara uyum sağlamak ve siyasal seçimlerde aktör çeşitliliğini arttırmak nedeniyle yurt dışındaki vatandaşlarının seçimlere katılmalarını önemsemektedirler. Özellikle oy verme yoluyla yurt dışından siyasal katılım, göçmenlerin vatandaşı oldukları ülke ile aidiyetlerini devam ettirme ve ülkelerinin karar mekanizmalarına dâhil olma motivasyonuyla ortaya çıkmaktadır. Bu yönüyle değerlendirildiğinde yurt dışından siyasal katılım bir yandan yurt dışında yaşayan kişiler açısından diğer yandan ise ülke politikası açısından işlevsel bir zemine oturmaktadır.

Demokratik değerler üzerinden yaklaşım geliştirildiğinde, devletlerin yurt dışında yaşayan üyelerini siyasal katılıma yönlendirmesi ve elbette her bir ülke insanının üyesi olduğu topluluğun geleceği, aynı zamanda kendi geleceği, ile ilgili süreçlere katılımı doğal bir arz ve talep olarak görülmelidir. Ne var ki, bu durumda şu can alıcı soru ile karşı karşıya kalınmaktadır: "Sınır ötesinde yaşayan insanların hangileri nasıl ve ne zaman katılım sağlayacak?". Bu sorunun yanıtının verilmesi önemlidir. Zira yurt dışından siyasal katılım, şartlar itibariyle çeşitli fırsatları ve zorlukları bünyesinde barındırmaktadır.

3.1.Yurt Dışından Siyasal Katılımın Fırsatları

20.yy. damgasını vuran ve etkinliğini belli ölçülerde devam ettiren ulus devletler açısından bölgesel ve uluslararası arenada söz sahibi olmak, dünya politikalarına yön veren bir konuma yükselmek önemli bir motivasyon kaynağıdır. Bu süreçte devletlere ya da devletleşmeye çalışanlara işlevsel imkân sunan politikalardan birisi de diaspora politikalarıdır. Ulus-ötesi sınırlarda yaşayan vatandaşlarıyla/soydaşlarıyla bağlantılarını devam ettiren ülkeler ya da etnik gruplar açısından diyasporik etkileşimler kaçınılmaz olmaktadır. Sağlıklı ilişkiler temelinde kurulu güçlü diaspora sahibi ülkeler, yurt dışından siyasal katılım sürecini "aidiyeti devam ettirme ve geliştirme" bakımından önemli bir araç olarak kullanmaktadır. Vatandaşlarını anavatanda yaşanan gelişmelerden haberdar hale getirmek ve aksiyona yöneltmek bakımından

siyasal katılım oldukça teşvik edici olmaktadır. Bu durum, kültür ve kimlik inşası süreci açısından önemlidir. Zira aidiyetin devam ettirilmesi ve geliştirilmesi aynı zamanda ortak değerlerin nesilden nesile aktarımına katkı sunmaktadır. Aktarım süreci değerlerin yeniden-yeniden üretilmesini beraberinde getirmektedir.

Yurt dışında yaşayan vatandaşların anavatan ülkeye önemli miktarda döviz girdisi sağlama potansiyeli de yine siyasal katılımın ortaya çıkaracağı fırsatlar arasında yer almaktadır. Genel itibariyle yurt dışında yaşayan kişilerin maddi refah seviyesinin anavatanda yaşayanlara oranla yüksek olması, diasporanın ekonomik katkısını görece öne çıkartmaktadır. Döviz girdisinin sağlanması, iki ülke arası ticareti geliştirmesi, anavatanda yatırıma dönük girişimlerin olması gibi ekonomik gelişmeler siyasal katılım süreciyle doğru orantılı bir seyir izlemektedir. Diğer bir ifadeyle, ekonomi ve siyaset arasındaki tarihsel etkileşim bu süreçte de görünür hale gelmektedir.

3.2.Yurt Dışından Siyasal Katılımın Zorlukları

Yurt dışından siyasal katılım, yurt içiyle mukayese edildiğinde, şartlar itibariyle her şeyden evvel mekân ve zaman bağlamında ayrışmaktadır. İlk olarak yurt dışında bulunanlar mekânsal bağlamda *dağınık* haldedirler. Dünyanın farklı coğrafyalarına dağılan yüz binlerce hatta milyonlarca insanın siyasal katılımını sağlıklı bir şekilde organize etmek oldukça zahmet ve zorluk barındırmaktadır. İnsanların başka ülkelerde olması bir yana, aynı ülkenin farklı bölgelerinde yaşaması dahi bu anlamda mekânın kısıtlayıcı etkisini ortaya çıkarmaktadır. Mekândan kaynaklı bu kısıt, oy verme işleminin yapılacağı mekâna ulaşımda da kendini göstermektedir. Nitekim oy verme için belirlenen mekâna (ülke temsilcilikleri, gümrük kapıları) ulaşım konusu aynı zamanda finansal problem de içermektedir. Bir şehirden başka bir şehre gitmesi gereken bir kişinin gidiş-geliş ulaşım masrafları, ihtiyaç durumunda barınma ve yeme-içme masrafları dahi dikkate alınmak durumundadır. Tekil bir seçmenin maliyetinin yanında seçmenlerin aile üyeleriyle birlikte oy vermeye katıldığı düşünülürse bu finansal problem otomatikman katlanmaktadır. Yine benzer şekilde seçim propagandasının ve oy vermenin hangi mekânda yapılacağı sorusu da hayati önemi haizdir. Çünkü bu durumda ulus devletlerin kırmızı çizgisi konumundaki egemenlik hakkının ihlali gündeme gelmektedir. Ülkeler kendi sınırları içerisinde kendilerinden habersiz ve izinsiz bir şekilde başka ülke vatandaşlarının seçim propagandası yapmasına razı olmamaktadır. Dahası şayet bu seçmen nüfusu dikkat çekecek düzeyde bir orana ve mobilizasyona sahipse izinli olsa dahi razı olmama durumu yerini ülkeye sadakati sorgulamaya varıncaya kadar çeşitli agresif tepkiler vermeye bırakabilmektedir.

Yurt dışından siyasal katılımın önündeki ikinci engel ise, aslında bir ölçüde mekân kısıtıyla da bağlantılı olan zaman problemidir. Yurt dışında oy kullanacak olan seçmenlerin seçimin son gününden çok önce oylarını kullanmaları ve kullanılan bu oyların da zamanında anavatan ülkeye getirilmesi gerekmektedir. Örneğin uçakla dahi üç günde gidilebilecek bir mekânda (ülkede) bulunan ilgili ülke vatandaşlarının oy kullanma işlemini seçimlerin gerçek tarihinden en az birkaç hafta önce bitirmiş olması adeta bir zorunluluk halini almaktadır. Ancak bu durum seçim süreci açısından da önemli bazı handikapları beraberinde getirmektedir. Bunlardan ilki; karar alma sürecindeki etkilenme düzeyi ile ilgilidir. Zira yurt dışında yaşayan vatandaşlar seçimde kime oy vereceğine dair karar verme dönemini daha erken tamamlamak zorunda kalmaktadır. Bu aslında önemli bir sorundur. Zira seçim gününe kadar olabilecek her türlü gelişme karar alma sürecini doğrudan etkileyebilmektedir. Seçim süreçlerinde desteklenmesi düşünülen ya da düşünülmeyen bir siyasetçinin vefatı, ülke içinde yaşanan bir kargaşa ya da olumlu bir gelişme karşısında seçmenler oy tercihlerini anlık olarak değiştirebilmektedir. Dolayısıyla erken oy verme işlemi bu gelişmelerden kopuk bir katılıma neden olmaktadır. Bir diğer handikap ise oy verme işleminin belirli bir zaman kısıtlamasına sahip olmasıdır. Belirtilen tarih aralığında çeşitli iş ve yaşam koşulları nedeniyle oy verme imkanı olamayan insanlar katılım hakkından mahrum kalmaktadır.

Süreç içerisinde gündeme gelen bir diğer zorluk, seçmen belirleme sürecinde ortaya çıkmaktadır. Kimin seçmen olarak kabul edileceği hususu siyasal karar alıcılar açısından çözümü çok da kolay olmayan ikilemler barındırmaktadır. Örneğin vatandaşlık bağı yasal açıdan devam etmediği halde ülkesiyle irtibatı güçlü bir şekilde süren kişilerin siyasal katılımda bulunma hakkının olup olmayacağı hususu önemli bir soru ve sorundur. Diğer yandan anavatanı olan ülkesinde herhangi bir şekilde vergi vermeyen ancak vatandaşlık bağına sahip olan bir kişinin oy verme yoluyla ülke geleceğinde söz sahibi olup olmayacağı hususu da bir başka tartışma

alanıdır. "Vergi yoksa temsil de yok" Son olarak çeşitli kıstaslarla belirlenen seçmenler, kim tarafından temsil edilecektir? Zira yurt dışında yaşayan insanların temsili yine yurt dışında belirlenen temsilciler aracılığıyla olacaksa, bu kişiler ülke geneli politikalarda mı söz sahibi olacaktır, yurt dışını ilgilendiren konularda mı sorusu akıllara gelmektedir (Bauböck, 2007: 2447).

Özellikle küreselleşmenin arttığı, iletişim ve ulaşım imkanlarının yaygınlaştığı post-modern dönemde, yukarıda belirtilen zorlukların önemli kısmını ortadan kaldıracak enstrümanlar geliştirilmesinin yolu açılmış bulunmaktadır. Bu anlamda zihinlerde yurt dışından siyasal katılımın posta yoluyla yapılmasından da öte elektronik ortamda gerçekleştirilme ihtimali belirmektedir. Ne var ki, elektronik ortamın siber güvenlik bağlamında endişelere neden olduğu da bilinmektedir. Bu nedenle, en azından şimdilik, elektronik ortamda oy verme seçeneğinin büyük ölçüde geri planda bekletildiği görülmektedir.

4.Dünyada ve Türkiye'de Yurt Dışından Siyasal Katılım Süreci

Tarihsel süreç değerlendirildiğinde, yurt dışındaki vatandaşların kendi anavatanlarındaki seçimler için oy kullanmalarının siyasi partilerin ortaya çıkışından çok da uzak olmayacak bir tarihte başladığını, dolayısıyla 150 yılı aşkın bir geçmişe sahip olduğunu söylemek mümkündür. Geçmişte sınırlı sayıda ülkenin bir kısım seçmenine sunduğu yurt dışında oy kullanma uygulaması, 150'yi aşkın ülkeyle birlikte günümüzde dünya geneline yayılmıştır. 19. Yüzyılın sonlarında başlayan uygulamalarla deniz aşırı bazı ülkeler (Yeni Zelanda, Avustralya gibi) gemicilere yurt dışında seçme hakkını kullandırırken bazı ülkeler de (Amerika, Fransa gibi) yurt dışında bulunan asker ve kamu görevlilerine bu hakkı tanımıştır. Sınırlı sayıda meslek grubuna sağlanan bu imkan, Birinci Dünya Savaşı'nın ardından çok sayıda ülke tarafından vatandaşlarına posta yoluyla oy kullandırma şeklinde yaygınlaştırılmıştır (Anaz ve Köse, 2020: 26).

Esasında yurt dışında yaşayan kişiler, yabancı ülkede ikamet ettikleri için anavatanlarındaki oy haklarından, belirli şartlar çerçevesinde, mahrum kalmamaktadır. Vatandaşlık statüsünün devam etmesi, oy verme amacıyla anavatanlarına dönüp ülkelerindeki seçimlere katılma şartı olmaktadır. Ancak yurt dışından siyasal katılım sağlanması durumu, fiziki olarak anavatana gelmeksizin posta gibi çeşitli araçlar kullanarak oy vermeyi içermektedir. Ki bu durum, yalnızca yurt dışına ikamet eden kişiler açısından değil aynı zamanda yurt içinde ikamet ettiği halde seçim döneminde yurt dışında olan kişilerin de oy kullanmasının önündeki engeli ortadan kaldırmak anlamına gelmektedir (Laguerre, 2020: 50).

Yurt dışında yaşayan vatandaşların oy verme yöntemleri ülkeden ülkeye değişiklik göstermektedir. Arjantin, Brezilya, Bulgaristan, Finlandiya, Rusya ve Venezuela gibi ülkeler yurt dışı seçmenine sadece sandıkta oy kullanma imkânı sunarken Avusturya, Kanada, Danimarka, Almanya, İtalya ve Meksika gibi ülkeler ise bu hakkı sadece mektupla oy verme ile sınırlandırmaktadır. Ayrıca Avustralya, Belçika, Estonya, Fransa, Endonezya ve Japonya gibi yurt dışı seçmenine birden fazla oy kullanma yöntemini sunan ülkeler de bulunmaktadır. Bu yöntemler sandıkta, posta yoluyla ve vekâleten oy kullandırma ile elektronik oylama yöntemleri olarak bilinmektedir (Aydın, 2012: 26).

Yurt dışından siyasal katılım süreci Türkiye'de de benzeri bir izlek takip etmiştir. Bilindiği üzere, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının siyasal katılımının bir mesele olarak ele alınması hususu 1970 sonrası yıllara denk gelmektedir. Bunun en önemli sebebi, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının sayısının, Almanya ile Türkiye arasında 1961 yılında işgücü konusunda imzalanan Ankara Anlaşması sonrasında hızlı bir yükseliş yaşamasından kaynaklanmaktadır. 1961 yılına kadar binlik rakamlarla ifade edilen Türk nüfus aradan geçen 10-15 yıllık süre içerisinde milyonları kapsayan bir noktaya ulaşmıştır. Bu nedenle yurt dışında yaşayan Türklerin siyasal katılımına yönelik yasal düzenleme konusunun da artan nüfus ile doğru orantılı bir şekilde ilerlediğini belirtmek gerekmektedir.

Türkiye Cumhuriyeti'nde yurt dışındaki vatandaşların oy kullanmasını öngören yasa ilk kez 1950 yılında düzenlenmiştir. 1950 Milletvekilleri Seçim Kanunu ile yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti seçmenlerine ülkeye gelerek seçimlere katılma imkânı sunulmuştur. 2 Mayıs 1961 tarihli ve 10796 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan 298 sayılı kanun da bunu teyit eder şekilde düzenlenmiştir. İlgili kanunun seçim öncesi işleri düzenleyen üçüncü bölümünde seçmen kütüğüne yazılacak kimseler başlığında "*Yabancı memleketlerde bulunan vatandaşlar, istekleri üzerine, tâyin ettikleri seçim bölgesi veya bildirdikleri son ikametgâhları*

kütüğüne yazılırlar." hükmü aynen korunmuştur. Dolayısıyla henüz vatandaşlardan Türkiye'ye gelerek bağlı oldukları kütüklerde oy kullanmaları istenmektedir. Ancak kanunun yurt dışında ikamet eden seçmenin kendisini bu kütüklere nasıl yazdıracağı hususuna açıklık getirmemesi önemli bir eksiklik olarak göze çarpmaktadır (Anaz ve Köse, 2020: 33).

1970'li yıllar gerek bu eksikliğin giderildiği gerekse genel olarak yurt dışı Türklerin siyasal katılım açısından görece öne çıktığı bir dönem olmuştur. 1973 yılında yapılan düzenleme ile birlikte seçmen kütükleri ile ilgili muğlaklık giderilmiştir. Düzenleme ile seçmen yakınları aracılığıyla yurt dışında yaşayan vatandaşlar seçmen kütüklerine yazılmaya başlanmıştır. Ancak bu uygulama 30 Mayıs 1979 tarihli ve 16651 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan düzenleme ile kaldırılarak şu şekilde belirlenmiştir: "*Yazım sırasında Türkiye sınırlan dışında oturmakta olanların seçmen kütüğüne yazımı aşağıdaki kurala uygun olarak Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünce yapılır. a) Yurt dışında altı aydan fazla oturanlar, Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğünün belirteceği yerlerden sağlayacakları formu doldururlar. b) Bu formu bağlı oldukları yer konsolosunun veya belirleyeceği memurun yanında imzalarlar; form, konsoloslukça mühürlenir. c) Formun birinci nüshası Yüksek Seçim Kurulu Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğüne konsolosluk tarafından gönderilir. d) Formun ikinci nüshası konsoloslukça sıra numarasına göre saklanır. e) Formun üçüncü nüshası vatandaşa iade edilir. f) Yurt dışında oturan vatandaşların Türkiye'deki son İkametgahları da forma yazılır. Sandık seçmen listesinde bu bildirim gözönüne alınır. g) Seçmen Kütüğü Genel Müdürlüğü kendine gelen formlarda yazılı kişiyi seçmen kütüğüne kaydeder.".*

Yurt dışından siyasal katılım açısından 1987 tarihi bir milat olarak kabul edilmektedir. Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin 23 Mayıs 1987 tarihinde aldığı kararla en az 6 aydır yurt dışında bulunan ve Türkiye'de seçmen kaydı bulunmayan vatandaşların ülkeye giriş yapmadan gümrüklerde oy kullanma hakkı yürürlüğe konulmuştur. Vatandaşlar milletvekili genel seçimlerinin yapılacağı günün 75 gün öncesinden başlayarak seçim bitimi saati 17.00'ye kadar oy kullanabilmektedir. Partilerin gümrük kapılarında aldıkları oylar, diğer seçim kurullarından gelen oylara eklenerek her partinin ülke genelinde aldığı geçerli oy miktarı bulunur (Özbudun, 2005).1980 askeri darbesinin ardından siyasi yasak alan parti liderlerinin siyasete dönüşünü ilgilendiren 6 Eylül 1987 tarihli referandum yurt dışında yaşayan vatandaşların gümrüklerde oy kullandığı ilk seçim olmuştur.

Ne var ki, gümrüklerde oy kullanma yönteminin özellikle zaman, mekan ve imkan bağlamında barındırdığı zorluklar nedeniyle tatmin edici düzeyde katılımı sağlayamadığı görülmüştür. Öyle ki, düzenleme boyunca seçimlere katılım düzeyi, genel olarak %10'ların dahi altında bir seyir izlemiştir. Siyasal katılım konusunda yurt dışında yaşayan vatandaşların oy kullanma hakkı elde edilebilmesi için 1995 yılında yasa hazırlığı girişimi başlatılmış ve konu somutlaştırılmaya çalışılmıştır. Bu kapsamda 23/07/1995 tarihli kanunla Anayasa'nın 67'nci maddesine ilave yapılarak yurt dışında oy kullanma hakkının önü açılmıştır. Ancak belirtilen bu anayasa değişikliğinin yasal düzenleme haline getirilmesi, oldukça ileri bir süreçte, 13/03/2008 tarihinde mümkün olmuştur. 1995-2008 arası bu dönemde gümrüklerde oy kullanma düzeyi ise iniş-çıkışlı da olsa genel olarak düşük seviyelerde seyretmiştir. Örneğin yurt dışında yaşayan vatandaşlardan, 1995 seçimlerinde 87.677'si, 1999 seçimlerinde 66.097'si, 2002 seçimlerinde 115.459'u, 2007 seçimlerinde 228.019'u ancak oy kullanmıştır. Bu oranlar, ortalama 2.5 milyon seçmenin var olduğu düşünüldüğünde oldukça yetersiz kalmaktadır (Buran, 2005: 154).

Bu tarihte 298 sayılı Seçim Kanunu'nda yapılan düzenleme ile müstakil bir yurt dışı seçmen kütüğü oluşturulması ve mektupla oy verme, elektronik oylama, konsolosluklar ve gümrüklerde oy kullanmaya imkan verilmesi sağlanmıştır. Ne var ki, bu yasal düzenlemeye rağmen 2012 yılına kadar gümrük kapılarında oy kullanma yöntemi uygulanan tek yöntem olarak kalmıştır. Oluşan beklentiyi karşılamayan bu durum yurt dışından siyasi katılıma negatif yönde etkide bulunmuştur. Şöyle ki, bir önceki 2007 seçimlerinde 228.019 kişi gümrüklerde oy kullanırken 12 Haziran 2011 tarihli genel seçimlerde ise 2.568.979 yurt dışı seçmenin yalnızca 129,283'ü gümrük kapılarında oy kullanmış ve katılım oranı %5'te kalmıştır. Bu denli düşük bir katılım siyasal karar alıcılar ve ilgili kurumlar açısından göz ardı edilmeyecek bir durum oluşturmuştur. Bu kapsamda ilgili kurumların ortak çalışmasıyla bir yasa hazırlığına girişilmiş ve yasa tasarısı 9 Mayıs 2012 tarihinde Türkiye Büyük Millet Meclisi Genel Kurulu'nda kabul edilerek kanunlaşmış, 18/05/2012 tarih ve 28296 Sayılı Resmi Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe girmiştir (Aydın, 2012: 27). Gümrükler dışında da oy kullanma hakkını

getiren bu düzenleme sonrası yurt dışından siyasal katılım ilk kez 2014 seçimleriyle birlikte olmuştur. Buna göre, yasadaki koşulları haiz seçmen, seçim sandığı kurulan en yakın konsoloslukta oy kullanabilmektedir. Seçim sandığı kurma ölçütü olarak Yüksek Seçim Kurulu (YSK), ülkede en az 500 seçmenin bulunması ve güvenliğin bir sorun teşkil etmemesini saymaktadır. Ancak bu seçimlerde Yüksek Seçim Kurulu'nun sınırlı sandıklarda randevu usulüyle oy kullandırma kararını uygulaması, beklenenin oldukça altında bir katılımı mümkün kılmıştır. 2.798.726 seçmenin yalnızca 232.795'i yurt dışında kurulan sandıklarda oy vermiş, gümrüklerde kullanılan toplam oylar da 500 bin dolayında kalmıştır. Bunun üzerine 2015, 2017 ve 2018 seçimlerinde randevu sistemi gibi bazı aksaklığa neden olan uygulamalar ortadan kaldırılarak siyasal katılım konusunda önemli bir aşamaya geçilmiştir (Anaz ve Köse, 2020: 86).

Gümrükler dışında da oy kullanma hakkının verilmesinin yurt dışında yaşayan Türklerin siyasal katılım düzeyini önemli ölçüde artırdığı bariz bir şekilde görülebilmektedir. 2014 yılında yapılan Cumhurbaşkanlığı seçiminde oy kullanan yurt dışı seçmen sayısı, çeşitli aksaklıkların da etkisiyle, 530 bin dolayında iken, 7 Haziran 2015 seçimlerinde 1 Milyon 56 bin, 1 Kasım 2015 seçimlerinde 1 Milyon 300 bin, 16 Nisan 2017 referandumunda 1 Milyon 400 bin, 24 Haziran 2018 Cumhurbaşkanlığı ve Milletvekilliği genel seçimlerinde 1 Milyon 525 bin kişiye ulaşmıştır. Bu veriler, yurt dışı seçmenlere yerinde oy kullanma hakkının verilmesiyle birlikte siyasal katılımın her geçen yıl daha da yükseldiğini ortaya koymaktadır. Hemen ifade edilmelidir ki, Yurt Dışı Seçim Çevresi önerisini akıllara getiren ilk done, her seçimde giderek arttığı gözlemlenen bu yurt dışı seçmen sayısıdır.

Aşağıdaki tabloda, 24 Haziran 2018 Pazar günü yapılan Cumhurbaşkanı ve 27.Dönem Milletvekili genel seçimi yurt dışı sandıkları seçim sonuçları verilmiştir.

Tablo 1. 24 Haziran Seçimleri Yurt Dışı Sandık Sonuçları

Kayıtlı Seçmen Sayısı	3.044.837
Oy Kullanan Seçmen Sayısı	1.525.279
Geçerli Oy Sayısı	1.505.809
Geçersiz Oy Sayısı	19.470
Seçime Katılma Oranı (%)	**%50,09**

Kaynak: 24 Haziran 2018 Pazar Günü Yapılan Cumhurbaşkanı ve 27.Dönem Milletvekili Genel Seçimi İle Yüksek Seçim Kurulundan Duyuru Ankara İl Seçim Kurulundan Gelen Yurt Dışında ve Gümrük Kapılarında Kurulan Sandık Sonuçlarına Göre Düzenlenerek YSK'ya Gönderilen Birleştirme Tutanağı

Görüldüğü gibi, yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının seçimlere katılım oranı geçmiş yıllara nazaran dikkat çekici bir yükselişe geçmiştir. 2011 seçimlerinde seçimlere katılım oranının %5 seviyelerinde olduğu düşünüldüğünde, 2018 yılında %50 mertebesinde bir katılımın ne denli bir artış olduğu kolaylıkla anlaşılmaktadır. Bununla birlikte üç milyonu aşkın seçmenin olduğu yurt dışında, her iki kişiden birinin oy kullanmadığı da göz önüne alınmak durumundadır. Anavatan Türkiye'de seçimlere katılım oranının %80'in üzerinde bir ortalamaya sahip olduğu bilinmektedir. Yurt dışı Türklerin siyasal katılım düzeyinin görece düşük olması, eksik siyasal katılımın nedenleri üzerinde yoğunlaşmayı gerekli kılmaktadır. Seçmenin hangi nedenlerle sandığa gitmediği konusunda elbette çok fazla sebep gösterilebilir ancak çalışmanın gereği olarak seçim sisteminden kaynaklanan bir sorunun var olup olmadığının tespiti önem arz etmektedir.

5.Yurt Dışı Türklerin Siyasal Katılımında Yurt Dışı Seçim Çevresi: Niçin ve Nasıl?

Bu çalışma, Türkiye'de bugüne kadar farklı dönemlerde gündeme gelen fakat kamuoyunda hak ettiği karşılığı bulamayan ancak kapsamı itibariyle düşünüldüğünde milyonlarca Türkiye Cumhuriyeti vatandaşını ilgilendiren "Yurt Dışı Seçim Çevresi" önerisini gündeme getirmeyi amaçlamaktadır. Türkiye Cumhuriyeti

Dışişleri Bakanlığı 2019 verilerine göre 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerinde olmak üzere yurt dışında 6,5 milyonu aşkın Türk vatandaşı bulunmaktadır. Türkiye'ye kesin dönüş yapmış olan 3 milyon vatandaş ile birlikte düşünüldüğünde yaklaşık 9,5 milyonluk bir kitleyi ilgilendiren, geniş kapsamlı bir sürecin varlığı ortaya çıkmaktadır.

Bir önceki bölümde ana hatlarıyla aktarılan yasal süreç göz önüne alındığında, yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının siyasal katılım tecrübesinin karar alıcıların ve siyaset yapıcıların izlediği politikalar nedeniyle önemli ipuçları taşıdığı görülmektedir. Zira bu tecrübe; 1950 yılından itibaren başlayan, 1970'li yıllar önemli bir sayısal güce ulaşılmasıyla birlikte ivme kazanan, buna rağmen ancak 2014 yılında hayata geçirilebilen bir tarihsel geçmişi bünyesinde barındırmaktadır.

Peki, yurt dışında yaşayan vatandaşların seçimlere daha aktif katılımı ve temsiliyetleri için ne gibi adımlar atılması düşünülebilir? Geçmiş dönemlerde akademik çevreler ve çeşitli siyasi partiler tarafından "Yurt Dışı Seçim Çevresi" ve "Yurt Dışı Milletvekilliği" gibi önerilerin gündeme getirildiği bilinmektedir. Bu önerilerin gerçekçi bir çözüm olma durumu tartışmaya açık bir nitelik arz etmektedir. Bu çalışmada bir öneri olarak sunulan "Yurt Dışı Seçim Çevresi" uygulamasının önemine vurgu yapılmaktadır. Ancak öncesinde farklı ülkelerde uygulanan bu sistem hakkında kısa bir bilgi vermenin yararlı olacağı düşünülmektedir.

5.1.Yurt Dışı Seçim Çevresi Uygulaması Örnekleri: Fransa ve İtalya

1 Ocak 2020 itibariyle, Fransa dışında yaşayan Fransızlardan Fransa siciline 1.775.875 vatandaş kayıtlıdır. Bu rakam, 20 Ocak 2020 tarihli bir kararname ile doğrulanmıştır. Ancak bu rakam sınırlayıcıdır, çünkü yurt dışında yaşayan tüm Fransızlar bu sicil kaydı için kayıt yaptırmamıştır. Fransa Dışişleri Bakanlığı tarafından yayınlanan rakamlara göre yurt dışındaki Fransız toplamının 2,5 milyon olduğu tahmin edilmektedir (Vie Publique, 2020). Buna göre Fransa için yurt dışında son seçimlerde oy kullanma hakkına sahip kayıtlı 1,3 milyon Fransa vatandaşı bulunmaktadır. Sicile kayıtlı Fransızların %40,8'i İsviçre ve Almanya'da yaşamaktadır. En fazla seçmen Fransız seçmen 67.583 kişi ile İsviçre'de bulunmaktadır. Daha sonra Birleşik Devletler (51.991) ve Birleşik Krallık (49.122) gelmektedir (Le Monde, 2017)

Fransa, yurt dışındaki seçmenlerin iradelerinin sandığa yansıtılması için 23 Temmuz 2008'de bir anayasa değişikliği gerçekleştirmiştir. Buna göre yurt dışındaki Fransız yurttaşlarının oyları, 11 milletvekilinin seçilmesini sağlayacaktır. Bu amacın gerçekleştirilmesi için de 11 adet yeni seçim çevresi öngörülmüştür. Bu reform Nisan 2009'da somutlaştırılmış ve ülke dışındaki her 125 bin Fransız yurttaşına bir milletvekili düşecek şekilde 11 yeni dar bölge kıtalar arasında paylaştırılmıştır. Toplam seçim bölgesi sayısı, Fransa dışında yaşayan Fransızların ve Fransa dışında oy kullanmak için konsolosluk listelerine kayıtlı aile hane halkı üyelerinin sayısına göre belirlenmektedir.

Tablo 2. Fransa Yurt Dışı Seçim Bölgeleri ve Ülke Sayıları

Birinci Seçim Bölgesi	ABD ve Kanada	2 Ülke
İkinci Seçim Bölgesi	Meksika, Orta ve Güney Amerika, Karayipler	33 Ülke
Üçüncü Seçim Bölgesi	Kuzey Avrupa	10 Ülke
Dördüncü Seçim Bölgesi	Benelüks	3 Ülke
Beşinci Seçim Bölgesi	İber Yarımadası, Andora ve Monako	4 Ülke
Altıncı Seçim Bölgesi	İsviçre ve Lihtenştayn	2 Ülke
Yedinci Seçim Bölgesi	Orta Avrupa ve Balkanlar	15 Ülke

Sekizinci Seçim Bölgesi	Türkiye, Kıbrıs, Yunanistan, İsrail, İtalya, Malta, Filistin	8 Ülke
Dokuzuncu Seçim Bölgesi	Batı Afrika	16 Ülke
Onuncu Seçim Bölgesi	Yakın Doğu ve Afrika	48 Ülke
On birinci Seçim Bölgesi	Doğu Avrupa, Asya ve Okyanusya	49 Ülke

Kaynak: Mınıstere de L'europe et des Affaires Etrangeres (2020). https://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/liste_des_pays_et_des_postes_par_circonscription legislative_cle0e6184-1.pdf.

Görüldüğü üzere Fransa, dünyanın neredeyse tamamında yaşayan vatandaşlarının seçimlerde oy kullanabilmesi için ülke şartlarına uygun bir seçim sistemini uygulamaya koymaktadır. 9 Ağustos 2004 yılında "Yurt Dışı Fransız Meclisi" kurulması tamamlanmıştır. Yurt Dışı Fransız Meclisi, konsolosluk konseyleriyle birlikte temsilci organlarından biridir. 2013 yılında hayata geçirilen düzenleme ile Yurt Dışı Fransız Meclisi (AFE), tüm dünyayı kapsayan 15 seçim bölgesinde dolaylı genel oyla 6 yıllığına seçilen 90 meclis üyesinden oluşan bir meclis haline getirilmiştir. Başkanı, üyeleri tarafından ve arasından seçilir. Başkan, onların sözcüsü ve haklarının ve çıkarlarının savunucusudur. Meclis, hükümetin Fransa dışında yaşayan Fransızların durumu ve bunlarla ilgili uygulanan politikalar konusunda muhataptır (Assemblee des Français de I'etranger, 2009).

Seçim sisteminde yurt dışı seçim çevresi uygulamasına yer veren bir başka örnek de İtalya'dır. İtalya'nın yurt dışında yaklaşık 5,3 milyon vatandaşı bulunmaktadır. İtalya Yabancı Seçim Bölgesi, Anayasa'nın sırasıyla 56 ve 57. maddelerinde belirlenen toplam 12 milletvekili ve 6 senatör hakkına sahiptir. İtalya'da yurt dışı seçmenleri için 4 adet yurt dışı seçim çevresi öngörülmektedir (TBMM, 2020: 95).

Tablo 3. İtalya Yurt Dışı Seçim Çevresi, Milletvekili ve Senatör Sayıları

Bölge	**Milletvekili Sayısı**	**Senatör Sayısı**
Avrupa	5	2
Güney Amerika	4	2
Kuzey ve Orta Amerika	2	1
Afrika, Asya, Okyanusya, Antarktika	1	1

Kaynak: Ministero dell'Interno, Elezioni Politiche del 4 Marzo 2018 Il Dossier, s. 60, 66. akt. TBMM, 2020: 96.

Görüldüğü üzere, İtalya'da Temsilciler Meclisi'nin 12, Senato'nun da 6 koltuğu yurt dışında yaşayan İtalyan seçmenlere tahsis edilmiş durumdadır. Sistemin işleyişi kısaca şu şekildedir: Mezkûr 4 seçim çevresine önce birer milletvekili ve senatör ayrılmakta, sonra kalan 8 milletvekilliği ve 2 senatör, buralardaki seçmen sayısıyla doğru orantılı bir biçimde paylaştırılmaktadır. Yurt dışı seçim bölgeleri Avrupa, Güney Amerika, Kuzey ve Orta Amerika ile Afrika-Asya Okyanusya-Antarktika olmak üzere dörde ayrılırken buralardan gelen oylar yalnızca nispi temsil esas alınarak hesaplanmaktadır. Temsilciler Meclisi için yurt dışından gelen oylar aracılığıyla Avrupa için 5, Güney Amerika için 4, Kuzey ve Orta Amerika için 2 ve Afrika-Asya-Okyanusya-Antarktika için de 1 üye olacak şekilde toplam 12 üye seçilmektedir (TBMM, 2020: 96).

Yurt dışı seçim çevresine benzer uygulamalar, Fransa ve İtalya'nın dışında Portekiz, Hırvatistan, Romanya, Makedonya, Litvanya, Cape Verde, Cezayir, Tunus, Kolombiya, Ekvator, Dominik Cumhuriyeti, Mozambik, Senegal, Moritanya, Gine Bissau ve Mali olmak üzere toplam 18 ülkede mevcuttur. Dolayısıyla farklı ülke demokrasileri ülkeleri dışındaki seçmenler için ayrı seçim bölgelerinin tahsisini içeren söz konusu sistemi uygulamaktadır.

5.2.Türkiye'de Yurt Dışı Seçim Çevresi Oluşturulması

Yüksek Seçim Kurulu (YSK) verilerine göre 24 Haziran seçimlerinde yurt dışındaki Türkiye seçmen sayısı 3.044.837'dir (Tablo 1). Bu seçmenlerde oy kullanma oranı son seçimlerde nispeten artmış ise de bu oranın en çok %50 bandında seyretmesi, arzulanan bir temsil iklimi meydana getirmemektedir. Mevcut sistemde yurt dışında yaşayan vatandaşların TBMM'ye temsilci göndermesi ise mümkün değildir.

Demokrasinin ayırt edici temel özelliklerinden birisi de toplumun farklı kesimlerinin, devlet nezdinde temsil edilebilir olmasıdır. Demokrasilerde meşruiyetin yolu, temsiliyet vasıtası ile çoğulculuğun sağlanmasından geçmektedir. Türkiye için durum göz önüne alındığında, demokratik katılımın önündeki en önemli hususlardan biri –seçim barajının yüksekliği ile birlikte- yurt dışındaki seçmenlerin temsil edilmesi sorunudur.

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda 298 Sayılı Kanun, Yurt dışı ilçe seçim kurulu kurulmasını öngörmektedir. Buna göre yurt dışındaki vatandaşların kullandığı oylar, ülke genelindeki oylara, parti oy oranlarına göre eklenmektedir. Halbuki bu orana göre eklenmeler birtakım sorunlar doğurmaktadır. Öyle ki, Türkiye'de 85 seçim çevresinde oy kullanan vatandaşların tercihlerini etkileyen bu uygulama nedeniyle partilerin seçim barajı altında kalması ya da meclis aritmetiğinde değişikliğin yaşanması olağan bir etki olmaktadır. Örneğin:

7 Haziran 2015 Milletvekili genel seçiminde yurt dışı oyları 3 milletvekilliğini değiştirmiştir. Kocaeli'nde yurt içi oylarla MHP'nin kazanabileceği 1 milletvekilliği yurt dışı oylarının dağıtılması ile HDP'ye geçmiştir. İzmir 2. bölgede yurt içi oylarla CHP'nin kazanabileceği bir milletvekilliği yurt dışı oylarının dağıtılması ile AK Parti'ye geçmiştir. Amasya'da yurt içi oylarla MHP'nin kazanabileceği bir milletvekilliği yurt dışı oylarının dağıtılması ile AK Parti'ye geçmiştir. Buna göre; 7 Haziran'da yurt dışı oyları AK Parti'nin 2, HDP'nin 1 milletvekilliği artırmasını sağlamıştır. CHP 1, MHP de 2 milletvekilliği kaybetmiştir.

1 Kasım Milletvekili genel seçiminde de yurt dışı oyları 3 milletvekilliğini değiştirmiştir. Manisa'da yurt içi oylarla MHP'nin kazanabileceği 1 milletvekilliği yurt dışı oylarının dağıtılması ile AK Parti'ye geçmiştir. Kırıkkale'de yurt içi oylarla MHP'nin kazanabileceği 1 milletvekilliği yurt dışı oylarının dağıtılması ile AK Parti'ye geçti. Denizli'de yurt içi oylarla CHP'nin kazanabileceği 1 milletvekilliği yurt dışı oylarının dağıtılması ile AK Parti'ye geçmiştir. Buna göre; 1 Kasım'da yurt dışı oyları AK Parti'nin 3 milletvekilliği artırmasını sağlarken CHP'nin 1, MHP'nin de 2 milletvekilliği kaybetmesine neden olmuştur.

24 Haziran 2018 seçimlerinde ise yurt dışı oyları Aydın, Burdur, Çanakkale, Elazığ, Hakkari, Hatay, Mersin, İstanbul 1. Bölge, Kars, Kahramanmaraş ve Osmaniye'de milletvekili aritmetiğini değiştirmiştir. Aydın'da yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, CHP'nin kazandığı milletvekilliği AK Parti'ye geçmiştir. Burdur'da yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, İYİ Parti'nin kazandığı milletvekilliği CHP'ye geçmiştir. Çanakkale'de yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, İYİ Parti'nin kazandığı milletvekilliği CHP'ye geçmiştir. Elazığ'da yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, MHP'nin kazandığı milletvekilliği AK Parti'ye geçmiştir. Hakkari'de yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, HDP'nin kazandığı milletvekilliği AK Parti'ye geçmiştir. Mersin'de yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, CHP'nin kazandığı milletvekilliği MHP'ye geçmiştir. Hatay'da yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, MHP'nin kazandığı milletvekilliği AK Parti'ye geçmiştir. İstanbul 1. Bölge'de yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, CHP'nin kazandığı milletvekilliği MHP'ye geçmiştir. Kars'ta yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, CHP'nin kazandığı milletvekilliği Ak Parti'ye geçmiştir. Osmaniye'de yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, İYİ Parti'nin kazandığı milletvekilliği CHP'ye geçmiştir. Kahramanmaraş'ta yurt dışında kullanılan oyların partilere dağıtılmasıyla, İYİ Parti'nin kazandığı milletvekilliği CHP'ye geçmiştir.

Rakamlar yurt dışı oylarının Meclis aritmetiğini, özellikle büyük partiler lehine, ne derece etkilediğini göstermektedir. Yurt dışı oylarının seçimleri bu şekilde etkilemesi, temel bazı soruları beraberinde getirmektedir. Örneğin Berlin, Londra ya da New York'taki Türk vatandaşlarının Hakkari, Aydın ya da Burdur'daki diğer vatandaşların siyasi iradelerinin tezahürü olan seçim sonuçlarına etki etmesi, halk iradesinin seçim sandıklarına şeffaf bir şekilde yansımasına ve demokratik etiğe ne kadar uymaktadır? Yurt dışındaki Türkiye Cumhuriyeti seçmenleri, Anadolu'nun herhangi bir ilindeki seçimlere etki etmek için mi, yoksa temsil edilmek ve anavatanla iletişimi devam ettirmek için mi oy kullanmaktadırlar? Öte yandan yurt dışından gelen

oylar sayesinde parlamentoya giren "sürpriz milletvekilleri" ile yurt dışındaki vatandaşların ilişkisi ne şekil ve düzeydedir? Mevcut sistemin adaletsizliğine yönelik bu soruları arttırmak mümkündür.

Yurt dışı seçim çevresinin adeta bir zorunluluk olarak görülmesinin bir diğer gerekçesi, dünyadaki birçok ülke nüfusundan fazla olan Türkiye seçmenlerinin siyasal katılım ve temsil hakkından faydalanamamasıdır. Yurt dışında oy kullanan Türk vatandaşları, Türkiye'deki siyasi mekanizmalarda doğrudan temsil hakkından mahrum kalmaktadır.

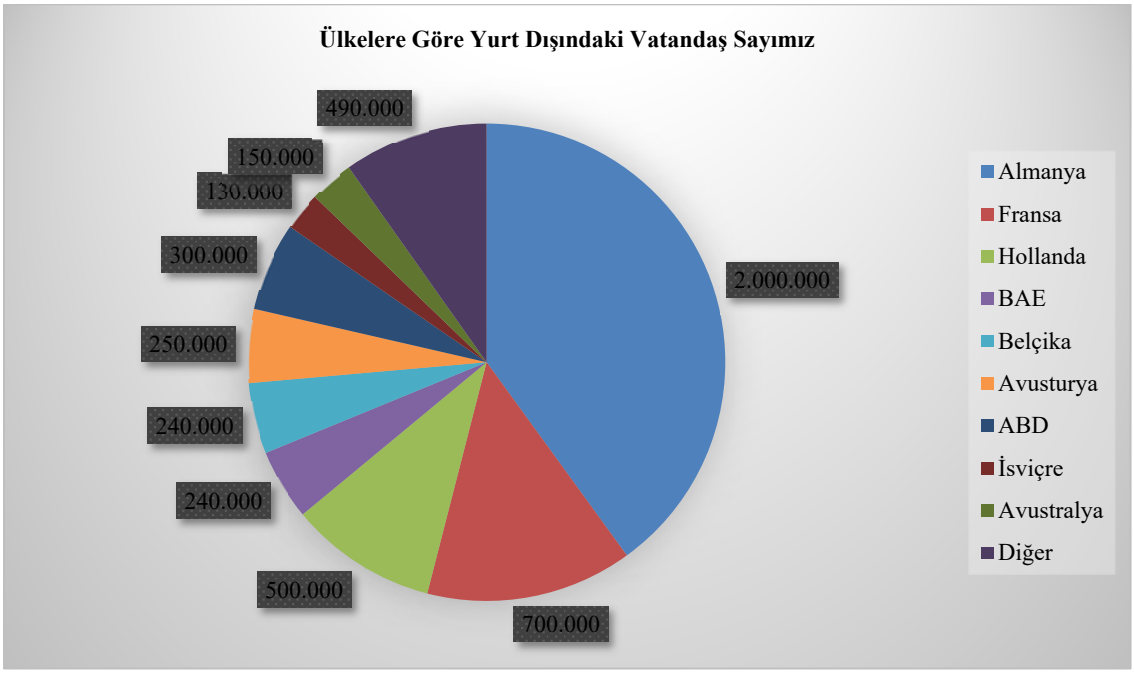
Yurt dışı seçim çevresi oluşturmaya yönelik olarak geçmişten bu yana Hikmet Sami Türk (1995), Hasan Buran (2005) Anaz & Köse (2020) gibi çeşitli siyasetçi ve akademisyenler tarafından öneriler sunulmuş ve çeşitli partilerce yüzeysel bir çalışma yapılmışsa da somut bir sonuca ulaşılamamıştır. Halbuki güncel verilere göre 152 farklı ülkede 6 milyonu aşkın bir nüfusla yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının temsil sorunu, yüzeysel ve cılız önerilerle geçiştirilemeyecek bir noktada görülmektedir.

Bu kapsamda, elde edilen bilgiler ve uygulama örnekleri ışığında önerinin uygulanması sürecine yönelik tespitler şu şekilde sıralanabilir.

5.2.1.Seçim Çevresinin Belirlenmesi

Türkiye Cumhuriyeti Dışişleri Bakanlığı 2021 verilerine göre 5 milyonun üzerinde vatandaşımız yurt dışında yaşamaktadır. Yurt dışındaki seçmen sayısı ise, YSK verilerine göre, 2018 seçimleri itibari ile 3.044.837 olmakla birlikte sayının her geçen gün arttığı kanıta ihtiyaç duymayan bir gözlemdir. Zira tahminlere göre yurt dışındaki vatandaş sayımız 6,5 milyonun üzerindedir.

Yurt dışındaki vatandaşların büyük çoğunluğunun Avrupa'da yaşadığı göze çarpmaktadır. Dünyanın 152 ülkesine dağılmış vaziyette bulunan vatandaşlarımızın öne çıkan ülke tercihleri arasında Almanya, Belçika, Fransa, ABD, Suudi Arabistan, Hollanda, Danimarka, İsviçre, Avusturya ve Avustralya gelmektedir. Görüldüğü gibi, 5,5 milyon ile, vatandaşlarımızın yoğunlaştığı bölge Avrupa ülkeleridir. Buna mukabil, neredeyse tüm dünya ülkelerinde nüfusumuz bulunmaktadır.

Şekil 1. Ülkelere Göre Türkiye Cumhuriyeti Vatandaşları

Yurt dışı Türklerin bu dağılımı göz önüne alındığında, Avrupa'da oy kullanacak seçmenleri öncelemekle birlikte genel nüfusu dikkate alacak şekilde alternatif yaklaşımlar geliştirilmelidir. Esasında yurt dışı seçim

çevresinin belirlenmesi aynı zamanda bu çevreden seçilecek milletvekili sayısı ile ilintilidir. Zira 1-18 arası milletvekiline kadar bir yurt dışı seçim çevresi, 19-35'e kadar 2 yurt dışı seçim çevresi, 36 ve üzerine kadar da 3 yurt dışı seçim çevresi hesaplanmaktadır. Onun için öncelikle milletvekili sayısının hesaplanması gerekecektir.

Milletvekili Seçim Kanunu'nda da belirtildiği gibi, seçmen nüfusu yerine genel nüfus üzerinden bir değerlendirmenin daha sağlıklı bir netice vermesi beklenmektedir. Ancak bu durumda temsilde adaleti zedeleyebilecek bir düzeyin oluşmaması gerekmektedir. Zira yurt dışı seçim çevresinden seçilecek milletvekilleri TBMM çatısı altında görev yürütecektir. Bu nedenle yurt dışı Türklerin temsilini gerçek anlamda sağlayacak bir milletvekili sayısı belirlenmesi gerekecektir. Sözgelimi 15 bin oy ile milletvekili olunabilen Tunceli baz alındığında 200 milletvekili seçilebilecekken, 2013 yılında CHP tarafından dile getirilen bir öneride de olduğu gibi, 300 bin dolayında bir baraj belirlendiğinde ise yalnızca 10 milletvekili seçilebilecektir. Bu bağlamda, mevcut bulunan 3 milyon seçmen üzerinden ortalama bir netice almak adına oransal bir barajın belirlenmesi daha yararlı görünmektedir. Örneğin İstanbul'da milletvekili seçilebilmek için alınması gereken oy (85-90 bin) bir ölçüt olarak ele aldığında bu durum yurt dışından 30-35 milletvekili seçilmesini sağlayacaktır. Bu oranın makul bir seviye olacağı varsayılmaktadır. Bu durumda ise YSK tarafından sınırları belirlenmek üzere 2 yurt dışı seçim çevresi oluşturulması gerekecektir. Sınırların belirlenmesiyle ilgili zorluklar göz önüne alındığında da bunun oldukça kompleks bir nitelik arz ettiği görülmektedir. Buna çözüm olarak, yurt dışından siyasal katılmaya ilişkin özel düzenlemeye gidilerek nüfus oranı dikkate alınmaksızın bölgesel belirlemeler aracılığıyla yurt dışı seçim çevresi oluşturulması düşünülebilecektir. Aşağıda yer alan tabloda ülkelerde bulunan mevcut Türk vatandaşlarının sayısı göz önüne alınarak bir tasnif yapılmıştır.

Yurt dışı Türklerin kendi oyları ile doğrudan temsil edilmelerinin daha adil ve demokratik bir ortam oluşturması, nüfusla doğru orantılı paylaştırılan vekil sayısı ile sağlanacaktır. Yurt dışında yaşayan Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarını temsilen 35 milletvekili belirlenmesi uygun görülmektedir. Bu milletvekilleri seçim çevresi olarak ülke geneli için tespit edilen ve halen uygulanan 600 milletvekili sayısının içinde değerlendirilebileceği gibi 600 milletvekiline ilave olarak da hesaplanabilecektir.

Tablo 4. Yurt Dışı Milletvekili Dağılımı Önerisi

Çıkaracağı Milletvekili Sayısı	Milletvekillerinin Coğrafi Dağılımı
14 Milletvekili	Almanya
14 Milletvekili	Diğer Avrupa Ülkeleri (Balkanlar dâhil)
2 Milletvekili	ABD ve Kanada
1 Milletvekili	Avustralya
1 Milletvekili	Ortadoğu
1 Milletvekili	Afrika
1 Milletvekili	Orta Asya
1 Milletvekili	Uzak Doğu

Son olarak bu önerinin uygulanabilmesi için yasal değişikliklerin hayata geçirilmesi gerekecektir. Bu bağlamda "Yurt Dışı Seçim Çevresi" için 298 sayılı Seçimlerin Temel Hükümleri ve Seçmen Kütükleri Hakkında Kanun ve 2839 sayılı Milletvekili Seçim Kanunu'nda değişmesi lazım gelen düzenlemelerin ele alınması gündeme gelecektir.

5.2.2.Önerinin Getireceği Fırsatlar ve Zorluklar

Her yeni öneride olduğu gibi, bu öneri de bünyesinde çeşitli fırsat ve zorlukları barındırmaktadır. Yurt dışı seçim çevresinin kurulması önerisi önemli fırsatlara sahiptir. Kısaca değinmek gerekirse önerinin; temsil

sorununun ortadan kaldırılmasına, yurt dışındaki vatandaşlar ile doğrudan ilgilenen milletvekillerinin varlığına, Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlığının – ülkesinin sahip çıktığı vatandaş imajı ve gerekliliği sayesinde- kıymetinin daha da artmasına, yurt dışı oylarının yurt içindeki seçimleri etkilememesine, seçimlerin hakkaniyetinin artmasına ve oyların dağılımı sonucunda oluşan mağduriyetlerin giderilmesine, vatandaşlarının Türkiye ile ilgili aidiyet duygusunun artmasına, belirlenen seçim çevrelerinde propaganda faaliyetlerinden ötürü vatandaşların Türkiye ile ilgili dikkatlerinin artmasına ve gündem takibine yoğunlaşmasına, vatandaşların, günlük hayatta yaşadıkları zorlukların ve sıkıntıların milletvekilliği mekanizmasıyla gündeme getirilmesine, ideolojik yaklaşımlardan ziyade sorun çözme temelli siyasi tercihlerin oluşmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisi'nin dünya meclisi özelliğini haiz olmasına, yurt dışı Türklerin lobi oluşturma kapasitelerinin artmasına katkı sunacağı varsayılmaktadır.

Önerinin getirebileceği zorluklar üzerinden düşünüldüğünde ise, esasında yurt dışı seçim çevresinin kurulması önerisinin getireceği zorlukların büyük çoğunluğunun içerik ile ilgili olmaktan ziyade bunun nasıl yapılacağı ile ilgili belirsizliklerden kaynaklandığı görülmektedir. Dolayısıyla yurt dışı Türklerin temsil kabiliyeti kazanması için bir yurt dışı seçim çevresi kurulması noktasında genel bir konsensüsün varlığından söz etmek mümkündür. Zorlu olan nokta, yurt dışı seçim çevresinin nasıl belirleneceği, kaç milletvekili çıkarılacağı gibi hususları içermektedir. Kısaca muhtemel zorluklar ele alındığında önerinin; uygulanabilir ve etkili olup olmayacağı, ilgili ülkelerce egemenlik sorunu olarak kabul edilip edilmeyeceği ve propaganda süreçlerinin nasıl olacağı ile ilgili şüpheleri barındırdığı fark edilmektedir.

Önerinin birçok uygulama örneğine sahip olması ve bu sayının giderek artması, zikredilen bu zorlukların ve şüphelerin giderilmesinin çok da zor olmayacağını göstermektedir. Bununla birlikte ülkelerin seçim sistemlerini de içerecek şekliyle demokratik gelişmişlik düzeyinin de önemli olduğunu belirtmek gerekmektedir. Zira yurtdışından katılım, kutuplaşma ortamına sahip ülkelerde birbirine yakın oy oranları alan rakipler arasında kıl payı farkla kimin öne geçeceğini belirleyecek oranda bir potansiyeli bünyesinde barındırmaktadır. Bu durum, genel nüfusa göre oldukça sınırlı bir kitle olmasına karşın, yurtdışı seçmenlerin ülke siyasetine doğrudan etkide bulunması gibi bir netice vereceğinden özellikle yurtdışı seçmenden daha az oy alma ihtimali olan partilerin yurtdışından katılıma karşı sert muhalefet sergilemesini beraberinde getirmektedir (Laguerre, 2020: 96).

6.Sonuç

Demokratik yaşamın sağlam temeller üzerine kurgulanabilmesi, siyasal katılım süreçlerine odaklanılmasını zorunlu kılmaktadır. Vatandaşlarının bir kısmına çeşitli nedenlerden ötürü siyasal katılım imkânı sunamayan bir ülkede toplumsal birliktelik ve bütünlüğün zedelenmesi kaçınılmaz olmaktadır. Ülkenin geleceğinin belirlenmesine katkı noktasında bireylere aidiyet duygusu aşılayacak olan siyasal katılımın eksik bırakılması yabancılaşmaya ve uzaklaşmaya neden olmaktadır.

Zamanın kısalması ve mekânın daralması olarak nitelenen küreselleşme sürecinde ülke vatandaşlarının mobilize hale gelmesi, siyasal katılım sürecine de etki yapmaktadır. Büyük çoğunluğu 1961 yılında imzalanan işgücü anlaşması çerçevesinde olmak üzere Türk vatandaşlarının da son yarım asırdır önemli ölçüde mobilize hale geldiği bilinmektedir. 2021 yılı itibariyle yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı 6 milyonun üzerinde seyretmektedir. Birçok ülke nüfusundan dahi kalabalık olacak şekilde bir kitle haline gelen yurt dışı Türkler, son dönemde hayata geçirilen çeşitli düzenlemeler ile kamuoyunda görece öne çıkmaktadır. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı'nın (YTB) kurulması ve yurt dışında oy kullanma hakkının verilmesi bu anlamda öne çıkan iki önemli değişiklik olmuştur.

Yurt dışı Türklerin siyasal katılım süreci, bu çalışmanın odak noktasını oluşturmaktadır. Tarihsel süreçte yurt dışı Türklerin siyasal katılım konusunda yaşadığı tecrübelerin ele alındığı çalışmada cari sistemin eksik yanları öne çıkartılmakta ve çeşitli ülke örneklerinde de yola çıkarak geçmiş yıllarda da gündeme gelen yurt dışı seçim çevresi kurulması önerisinin önemine dikkat çekilmektedir. Araştırmacının ilk olarak 2011 yılında yüksek lisans döneminde Prof. Dr. Hasan Buran'ın yönlendirmesiyle incelediği bu öneri, siyasal katılım hakkının korunması bakımından halen güncel bir ihtiyaç olarak görülmektedir. Çalışma kapsamında yurt dışı Türklerin Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) çatısı altında toplam nüfusa orantılı olacak şekilde 35 milletvekili ile

temsil edilmesinin teklif edildiği önerinin, sağlayacağı yararlar itibariyle siyasal katılım açısından yeni bir tecrübe imkânı sunması beklenmektedir. Yurt dışı seçim çevresinin kurulmasının sakıncalarına yönelik yaklaşımların da başka araştırmacılar tarafından çalışılması konunun daha kapsamlı ele alınması fırsatı sunacaktır.

Kaynaklar

Ağaoğulları, M. A. (1994). *Kent devletinden imparatorluğa.* Ankara: İmge Kitapevi.

Akıncı, S. (2014). Siyasal Katılım Düzeyleri Üzerine Bir İnceleme. *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi*, 7, 33-45.

Aktan, E. (2017). *Sosyal medya ve siyasal katılım*. Konya: Eğitim Kitabevi.

Anaz, N ve Köse M. (2020). *Diaspora seçim coğrafyası anavatanda türk diasporasının siyasal katılım serencamı*. Ankara: GAV Perspektif Yayınları.

Assemblee des Français de I'etranger (2009). Historique. Erişim adresi https://www.assemblee-afe.fr/historique,16.html

Aydın, A. (2019). Siyasal katılım araçları üzerinden merkezi ve yerel düzeydeki katılımın incelenmesi. *Gümüşhane Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Elektronik Dergisi*, 10(2), 395-403.

Aydın, B. (2012). Oy kullanma temel siyasi haktır. *Artı90 Dergisi Yurt Dışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı Yayını*, 3, 26-29.

Bauböck, R. (2007). Stakeholder citizenship and transnational political participation: A normative evaluation of external voting, *Fordham Law Review, 75, 2393-2447*.

Buran, H. (2005). *Seçim sistemleri ve Türkiye için yeni bir seçim sistemi önerisi*. Ankara: Siyasal Kitabevi.

Dahl, R. A. (1963). *Modern political analysis*. New Jersey: Prentice- Hall.

Görün, M. (2006). Yerel Demokrasi Ve Katılım: İzmir, Konya Ve Ağrı İl Genel Meclis Üyeleri Üzerinde Bir Araştırma. *Yönetim Bilimleri Dergisi, 4(2), 159-184.*

Kalaycıoğlu, E. (1998). *Karşılaştırmalı siyasal katılma: siyasal eylemlerin kökenleri üzerine bir inceleme*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilimler Fakültesi Yayınları.

Kalaycıoğlu, E. (1984). *Çağdaş siyasal bilim teori olgu ve süreçler*. İstanbul: Beta Basım Yayım.

Kapani, M. (2007). *Politika bilimine giriş*. İstanbul: Bilgi Yayınevi.

Laguerre, M. S. (2020). *Avrupa'da parlamento ve diaspora*. Ankara: GAV Perspektif Yayınları.

Le Monde (2017). Présidentielle: 93 % des français de l'étranger ont voté pour macron au second tour. Erişim adresi https://www.lemonde.fr/les-decodeurs/article/2017/05/10/93-des-francais-de-l-etranger-ont-vote-macron-lors-du-second-tour-de-la-presidentielle_5125570_4355770.html

Mınıstere de L'europe et des Affaires Etrangeres (2020). liste_des_pays_et_des_postes_par_circonscription legislative. Erişim adresi http://www.diplomatie.gouv.fr/IMG/pdf/C_cle0e6184-1.pdf

Nie N. H., Verba S., Converse E. (1989). *Siyasal katılma kamuoyu ve oy verme davranışı*. Ankara: Siyasi İlimler Türk Derneği Yayınları.

Olsen, M. E. (1970). Social and political participation of blacks. American Sociological Review, 35(4), 682-697.

Özbudun, E. (1975). *Türkiye' de sosyal değişme ve siyasal katılma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Yayınları.

TBMM, Türkiye Büyük Millet Meclisi (2020), *Dünyada seçim sistemleri*, (Yay. Yönetmeni Emrah Hurma). Yayın No: 12. Ankara: TBMM Araştırma Hizmetleri Başkanlığı Yayınları.

Uysal, B. (1984). *Siyasal katılma ve katılma davranışı üzerinde ailenin etkisi*. Ankara: TODAİE Yayınları.

Vie Publique (2020). Combien de français vivent à l'étranger?. Erişim adresi https://www.vie-publique.fr/en-bref/272982-combien-de-francais-vivent-letranger